

- 127 Այն պարունակն որ կը թուէր թէ քննէ
 Կը ծընէր այնպէս՝ ինչպէս լոյս ցոլացած,
 Եւր Ես քուչիկ մը զըննեցի աչքերովս,
- 130 Ինձ թըւեցաւ ներսը տեսնել մեր պատկերն
 Իր իսկ գոյնովը նըկարուած, Եւ աչքս հոն
 Մըխըրճուեցաւ մընաց բոլոր բովանդակ:
- 133 Զերդ Երկրաչափ՝ որ կը ղընէ ամէն ուշ
 Եւր բոլորակ մը կը չափէ, կը խոկայ
 Եւ չի գըտնէր սկիզբը որուն պէտք ունի.
- 136 Այսպէս էի հանդէպ այս նոր տեսիլքին.
 Ես կ'ուզէի տեսնել թ' ինչպէս միացաւ
 Պարունակին՝ պատկերն ու հոն կը մընար:
- 139 Բայց փետուրներս ատակ չէին այդ բանին.
 Եւր ահա միտքս ցընցուեցաւ յանկարծոյն
 Փայլատակէ մ'որ գոհացուց իմ փափաքս:
- 142 Մեծ տեսիլքիս զօրութիւնն, հո՛ս, պակսեցաւ.
 Բայց կը դարձնէր փափաքս ու կ'ամբըս արդէն՝
 Նըման անուի մ'որ կը շարժի հաւասար՝
- 145 Սէրը՝ շարժիչն արփույն Եւ միւս աստղերուն:

Թրգմ. Հ. Ա. ՂԱՅԻԿԵԱՆ

127-131. Որդին կը տեսնէ մեր մարդկային պատկերով, բայց աստուածային գոյնով.
 137-138. Կ'ուզէ հասնել Երկու անճառելի խորհուրդներ. այսինքն թէ ինչպէս մարդկային
 պատկերը միացած է Երկրորդ պարունակին, այսինքն Որդւոյն:

ԱՅԼԵԻԱՅԼ

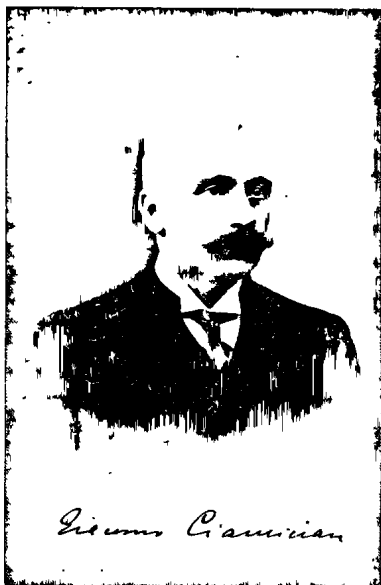
Մ Ա Հ Բ Ր Օ Ֆ. Չ Ա Մ Չ Ե Ա Ն Ի

ԻՏԱԼԻՈՅ ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆԻՆ

ՉԱՄՉԵԱՆ ծերակուտականին մահով
 աներեւոյթ կ'ըլլայ աշխարհահռչակ գիտ-
 նական մը, և գիտնականով մը կ'անե-
 րեւութանայ հայրենասէր մը, նկարագիր
 մը, մէկը այն արիասիրտ անձերէն՝
 որոնք ծնած են իր օրինակ ծառայելու
 ուրիշ մարդոց, և կաղապարելու ամբողջ
 սերունդները իրենց վրայ, իրենց գործոց
 և քաղաքական առաքելութեան վրայ,
 Չամչեանի պարզափայլ ճակտին վրայ,

որուն մեծավայել ազնուականութիւնը դէմ-
 քին վրայ կը ղրողմէր արական գեղեցկու-
 թիւն մը, կը կարդացուէր միանգամայն
 հանդարտ, ներդաշնակ և խաղաղ յաջոր-
 դութիւնը ներքին մտածութիւններուն՝ զոր
 պայծառ տրամաբանութիւն մը կ'առաջ-
 նորդէր նըրա՛հիւս կապակցութիւններով. և
 աւանդական ստուգութեանց խնդիրներով
 կը բարձրանար նորանոր խուզարկութիւն-
 ներու, հաճելի գիտեբու և յստակ հետե-

ուսթիւններու՝ անծանօթին շրջանին մէջ։ Այս սիրահար և անխոնջ խուզարկուններուն ասպարէզը բնութեան խաւարապատ օրէնքներուն առջև սահման չունի։ անսահման փորձը նախանձելու բան մը չունի

Քրօֆ. Յակոբ Չամչեան

անսահման մեծին առջև, և շատ անգամ գիտունը որ կը յաջողի գտնելու խորհրդական կցորդութիւնները՝ որ առաջ կը բերեն մանրադիտական կամ անտեսանելի հիւլէները, անոնց աճումները, այլափոխութիւնները, գոյութիւն իսկ խորշերուն և հիւլէներուն և միով բանիւ գոյութեան ամէն սկզբնական ձեւերը՝ կը զգան ու րախութիւն այս գիտութեանց իրենց եղբայրակիցներուն պէս, որ կը գտնեն երկայն խուզարկութիւններէ ետքը աստեղագարդ գիշերներով և ջլատիչ սպասումներով դիտարաններուն պաղ ծայրերուն վրայ, և

անվերջ հաշիւներով և ցնորեցուցիչ թիւերով և այլառակ գիկզակ գրութիւններով՝ նոր աստղ մը։

Բայց Չամչեան ծերակուտականը չէր նմաներ անոնց, որ իրենց գիտութեան գաղտնիքը կը պահեն ակադեմական գրքերու մէջ, և չեն գիտեր ելեկտրականացնել հոգին, կենդանացնել գիրը, տարածել բարեբարութիւնն ու լոյսը՝ կենաց զանազան և տաժանելի ընթացքին մէջ։ Ինքը գիտէր քախտաւոր արագութեամբ և գործնական և սքանչելի փութով գտնել վերացական ծանօթ իրականութեան մէջ։ Իր իւրաքանչիւր նոր հաստատութիւնը անմիջապէս գործադրութեամբ կը յարմարցնէին, ըստ կարելոյն՝ ամենօրեայ փորձառութեան պէտքերուն։ Ինքը անակնկալ լոյս մ'էր որ կը լուսաւորէր մթին կէտերը, կը դիւրացնէր զանազան դժուարին նպատակներու հասուն և սքանչելի կերպով օգտակար կը հանդիսանար գործնական գիտութեանց զարգացման և յառաջադիմութեան։

Այս՝ գիտնականի քաղաքացւոյ մէջ յարատեւ ամբողջացմամբ զարգացաւ ծերակուտական Չամչեանի ամբողջ և լուսաւոր էութիւնը։ Անիկայ կը զգար միշտ և ամէն պարագայի մէջ՝ որ գիտնական մ'էր միանգամայն և քաղաքացի։

Ծնաւ ի Թրիեստ 1857ին, համալսարանական ընթացքն ըրաւ Վիննա և Կիսսէն (1889)։ Հոմայ մէջ օգնական եղաւ հռչակաւոր Գաննիցարօ ուսուցչին, դեռ երիտասարդ՝ մրցումով յաղթեց ու զրաւեց Գաղանիոյ համալսարանին մէջ ընդհանուր բնալուծութեան դասախօսի աթոռը, և յետոյ Բատուայի համազօր համալսարանին մէջ ուսուցչութեան մրցումը շահեցաւ 1887ին, և 1889ին Պոլսնիա կանչուեցաւ։

Դեռ նորահաս երիտասարդ էր, երբ հրատարակեց երկասիրութիւն մը Տարեւոյ ճառագայթման հայելիներու համեմատութեանց վրայ։ Էւ այս երկասիրութեամբ առաջին նպատան ընծայեց գիտնալու համար այն եղելութիւնները՝ որ իրրեւ հաստատութիւն ծառայեցին նորագիւտ դրու-

թեանց տարրական հիւլէներուն կազմու-
թեան:

Իր գործունէութիւնը յետոյ անընդհատ
աւելցաւ բնալուծութեան բազմօրինակ
շրջանին մէջ: Այսպէս ինքը գտաւ գոր-
ծարանաւոր բազմամասն գոյացութիւննե-
րուն կազմակերպութիւնը, և բնալուծու-
թեան մէջ հնարեց այն պզտիկ բաղա-
դրութիւնը, որուն կենսաբանական մեծ
կարևորութիւնը օր ըստ օրէ աւելի կը փայլի:

Երկայն ատեն իր հաւատարիմ գործակ-
ցին Պօղոս Սիլպէրի հետ, որ գրեթէ 30
տարի հետը աշխատակից եղաւ, ուշադրու-
թեամբ քննեց լուսոյ քիմիական վործերը
գործարանաւոր մարմիններուն վրայ, և
այս նիւթիս վրայ ընտիր խուզարկութիւն-
ներ ըրաւ: Իր վերջին տարիները մեծ
խնամով աշխատեցաւ գործարանաւոր գո-
յացութիւններուն բուսոց վրայ կատարած
բազմամասն խնդրոյն վրայ: Այսպէս լու-
սաբանեց այնպիսի ամենակարևոր եղելու-
թիւններ՝ որ այն յօրինուածութեանց նկատ-
մամբ գիտութեան նոր զուլիս մը պիտի
հրատարակուի համագոր ղեղաբանութեան:

Այս նիւթերուն վրայ խօսելով, ինքը
խուզարկեց ընդհանուր տարրագիտութեան
բազմատեսակ նիւթերը և միշտ իր խու-
զարկութեանց վրայ դրոշմեց հաճելի բնա-
դրոյն:

Իր սքանչելի գործունէութիւնը՝ իրեն
գրաւեց իտալիոյ և օտար գիտնական աշ-
խարհին ամենամեծ ցոյցերը, այնպէս որ
ամէն աշխարհի ակադեմիաները և գիտնա-
կան հաստատութիւնները իրեն տուին ամե-
նէն մեծ և հազուադէպ պատուանշանները:

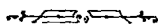
Երկաթեայ կամրով յաղթեց տկար ա-
ռողջութեան արգելքներուն, միշտ անխնայ
աշխատեցաւ, և այսպէս լուսաւոր օրինակ
մը եղաւ, աշխատելով մինչև իր կենաց
վերջը՝ արիասիրտ գործունէութեամբ:

Ինքը ոչ միայն իրեն հանգիստ չտուաւ,
այլ և գիտցաւ փայլեցնել իր աշակերտաց
ընտիր կարողութիւնները, դրոշեց զանոնք
և քաջակերեց գիտնական արտաքին ար-
տադրութիւններ ձեռք բերելու համար:
Չանոնք խստութեամբ կը քննէր, և այդ-

պէս տեսաւ իր աշակերտներէն տասներ-
կուրը որ բարձրացան համալսարանական
և առաջնակարգ հաստատութեանց մէջ դա-
սախօսելու աստիճանին:

Պէտք չէ նոյնպէս մոռնալ իր ուսուցչա-
կան ամենամեծ արժէքը, որով յաջողեցաւ
իր առաջնորդութեամբ բազմաթիւ աշա-
կերտներ ունենալ, որոնք յաճախելով իրենց
ուսուցչին քով՝ յայտնի կը ցուցնէին անոր
արժէքը: Շատ քիչ անգամ քաջ վարժա-
պետ մը յաջողեցաւ անոր նման մտքերու
մէջ գիտութեան և դպրոցի կնիքը տպաւորել:
Անոնք որ կու լան անոր կորուստին
վրայ և՛ կը սարսիմ տեսնել թողած ան-
գարման դատարկութիւնը, անոնց պիտի
մնայ անոր կեանքը յաւերժ իբրև մեծմայն
յիշատակ մը պարտուց գործադրութեան
մէջ՝ իբրև Քաղաքացի, իբրև գիտուն և
իբրև Դաստիարակ՝:

Թարգմ. Հ. Ծ. ՍՐԻՐԵՆՅԱՆ

Մ- Ռ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԱՆԱԽԱՐՑՆԵՐԸ

Եթէ մեր վերջին աղետալի շրջանին
մէջ մեծ զոհեր ունեցաւ Հայ մտաւորա-
կանութիւնը, Հայ գեղարուեստը և ամէն
մասնագիտական ճիւղեր, ի փաստ մեր ազ-
գային զարգացման, հայրենիքի բարեզար-
դութեան, շքանքն նաև ի փաստ և յամօթ
մարդկային ազգի, և արևմտեցեան հայ
սրտեր, ո՞րքան ափսոսիչ և ուրախալի պի-
տի հնչուին այն աւետիաները՝ թէ նորեր
կը ծլին, յաջորդեն կ'ելլեն: Անոնք որ-
մադիր են ազգասիրական եռանդով՝ միան-
գամայն իրենց նախորդաց դերը շարու-
նակել, մեղմուել համար ըստ կարելոյն
այն ահաւոր վիշտը՝ զոր ունեցաւ նա հա-
տակ Հայութիւնը:

Կործանուած շէնք մը իր առջի վիճակին
դարձնելու համար անշուշտ կը կարօտի
անհրաժեշտ միջոցներու, անխոնջ կամքի

1. Տես նաև կենսագրութիւնը Բագմ. 1909 թ. 12 էջ՝ 568: